

Het concept

Herziene kerndoelen basisonderwijs en basisvorming

Het secretariaat van het VON-bestuur heeft als postadres dat van de Vakgroep Nederlands aan de Nijmeegse universiteit. Dat is handig omdat je dan past in een goed verzorgde infrastructuur met alle gemakken van dien. Er rijzen natuurlijk ook wel eens problemen. Zo ontstond er een paar jaar geleden in een heel andere faculteit dan die der letteren een tweede VON (Vakgroep Onderwijskunde Nijmegen) en dat gaf – zeker in het begin – soms nogal wat postale verwarring en vertraging. (Waarop de nieuwe vakgroep onze VON vriendelijk adviseerde een andere naam te kiezen!)

Eind 1996 gebeurde er ook zo iets. Het bestuur wist van de verschijning van de documenten genoemd in de titel van deze *Info*: ze waren immers op 13 november 1996 tijdens een feestelijke bijeenkomst aan staatssecretaris Netelenbos aangeboden. Het bestuur wist ook dat de staatssecretaris de VON om commentaar op de Concepten zou vragen. Maar het duurde tot vlak voor het tijdstip dat de stukken voor de laatste bestuursvergadering van 1996 verstuurd moesten worden voor dat de documenten ook werkelijk arriveerden. En zo zagen voorzitter en secretaris zich genooddaakt om op een sombere vrijdagmiddag half december de stukken te kopiëren en vlak voor sluiting op het postkantoor af te leveren. Het zou krap worden, maar helemaal onvoorbereid was het bestuur niet. Eerdere versies waren ook al eens besproken.

Toch liep een en ander grondig mis.

Op de bestuursvergadering van 18 december 1996 waren weliswaar zes mensen aanwezig, maar daar waren maar twee reguliere bestuurders onder; de andere waren potentiële bestuursleden die kwamen kennismaken. Griep en ander ongemak hadden zo toegeslagen dat zes andere bestuursleden zich moes-

ten afmelden. Hoe geanimeerd de vergadering verder ook verliep, die bood natuurlijk onvoldoende draagvlak voor een verantwoord commentaar. Maar de staatssecretaris verwachtte dat commentaar wel vóór 15 januari 1997. Het bestuur besloot om nog een extra bijeenkomst te organiseren tussen 6 januari (als de universiteitsgebouwen weer open gingen na de kerstvakantie) en 13 januari, de uiterste datum om te versturen. Maar ook dat lukte niet. En zo kwamen de documenten pas op de vergadering van 22 januari 1997 aan de orde.

Overigens zijn de uiterst korte termijnen waarop het ministerie van O.C.&W. gemeenschappelijk advies vraagt een doorn in het oog van alle vakinhoudelijke verenigingen. In het overleg tussen het Platform van Vakinhoudelijke Verenigingen in het Voortgezet Onderwijs (VVVO) en het ministerie komt dat punt regelmatig terug; maar het schijnt niet anders te kunnen. Voor de meeste besturen geldt daarbij als grootste bezwaar dat ledenraadplegingen niet georganiseerd kunnen worden. Natuurlijk hoort een bestuur de achterban zo goed te kennen dat het in een aantal gevallen wel zonder kan, maar in controversiële gevallen – en bij de kerndoelen mag je daarvan zo zachtjesaan wel spreken – wil een bestuur graag wat steviger onderbouwing dan dat zijn 'fingerspitzengefühl' oplevert.

Zo zat het bestuur na 22 januari 1997 wel met een aantal bouwstenen voor een advies, maar het had weinig zin meer om daaruit nog een advies te maken. Toch acht het bestuur de kwestie van de kerndoelen belangrijk genoeg om daarvoor tenminste de aandacht van de leden van de vereniging nog eens expliciet te vragen. Je hoeft alleen maar naar de (publicitaire) commotie rond de kerndoelen basisonderwijs te kijken om vast te stellen dat het laatste woord over kerndoelen nog niet gesproken is. (Tegelijkertijd kun je je dan verbazen over de omstandigheid dat alleen de kerndoelen basisonderwijs onder vuur liggen en die voor het voortgezet onderwijs niet.)

Om kort te gaan: hieronder publiceert het bestuur de ontwikkelde bouwstenen. Wie er

aanleiding in ziet te reageren, zij daartoe van harte uitgenodigd. Afhankelijk van het verloop van het publieke debat besluit het bestuur of het nadere actie wil ondernemen.

Bouwstenen voor een Advies over de Concepten *Herziene kerndoelen basisonderwijs en basisvorming*

1 Op pagina 8 van het *Verantwoordingsrapport Voortgezet onderwijs* schrijft de SLO:

'Een positieve factor in het revisietraject kerndoelen basisvorming (...) is het feit dat we in ons werk gemerkt hebben dat de basisvorming en de kerndoelen inmiddels in het Nederlandse onderwijs geaccepteerde zaken zijn'.

Deze ervaring staat nogal haaks op de ervaringen die het VON-bestuur in zijn werk opdoet en opgedaan heeft. De ervaringen van het VON-bestuur wijzen eerder in de richting van een wisselende mate van onverschilligheid onder docenten (Nederlands) als het gaat om kerndoelen en basisvorming. De kennis van de inhoud van de kerndoelen onder gemiddelde docenten (Nederlands) schat het VON-bestuur laag in; inspiratiebron voor geanimeerde vakinhoudelijke discussies op scholen zijn ze naar waarneming van het VON-bestuur zelden.

Nu heeft de SLO in haar werk ook met andere functionarissen dan docenten te maken; daaruit kan een deel van de variatie in ervaring wellicht 'verklaard' worden. Ook is het niet uitgesloten te achten dat de SLO, voorzover ze in haar werk te maken krijgt met docenten, dat vooral intrinsiek geïnteresseerde docenten zijn. Het VON-bestuur heeft er begrip voor dat de SLO er behoefte aan heeft 'succeservaringen' te melden, maar het zou misschien verstandiger zijn die ervaringen ook te koppelen aan uitkomsten van onderzoek. Zolang dat niet gebeurt, blijft de geciteerde opmerking, om met Carmiggelt te spreken: 'Fluiten in het donker'.

2 Op pagina 19 van het hiervoor geciteerde rapport resumeert de SLO summier een uitgevoerd gebruikersonderzoek. Dat lijkt aan het hierboven gesignaleerde optimisme van de SLO enige grond te geven. Het VON-bestuur wil daarbij graag opmerken dat het hem voorkomt dat de SLO onvoldoende rekening houdt met vertekeningen in zelfrapportages in de richting van sociaal wenselijk gedrag. Desalniettemin 'scoort' de groep docenten lager dan andere gebruikersgroepen. Bovendien koppelen de ondervraagde docenten het gebruik van kerndoelen aan de keuze voor leergangen en lesmateriaal. Ieder die ervaring heeft met het verloop van dat soort keuzeprocessen in de praktijk van een gemiddelde sectie (Nederlands) kan niet vrolijk worden bij de gedachte dat kerndoelen daaraan hun 'status' ontlenuen. Dat wordt er allemaal niet beter op als de SLO vervolgens opmerkt dat docenten de kerndoelen goed bruikbaar vinden 'voor de doelen die ze hebben'. Deze uitkomst strookt met de ervaringen van het VON-bestuur dat heel wat docenten en secties (Nederlands) geneigd zijn aan te nemen dat ze niet en niets hoeven te veranderen omdat ze altijd al deden wat de kerndoelen nu voorschrijven.

3 De uitkomst van het gebruikersonderzoek dat docenten het niet prettig vinden dat de kerndoelen nu al gewijzigd worden, bevestigt de ervaringen van het VON-bestuur. Daarbij komt dat het bestuur zich afvraagt wat het voor zin heeft de kerndoelen te herzien als je niet weet, wat er met de huidige in de praktijk gebeurt en is gebeurd. De verandering leidt dan hooguit tot een exercitie op papier. Bovendien zijn het bestuur geen specifieke problemen op scholen bekend rond de kerndoelen Nederlands die nopen tot bijstelling. Het bestuur adviseert de wettelijke herzieningstermijn (vijf jaar) te heroverwegen en aan herziening tenminste als voorwaarden te binden:

- kennis over de stand van zaken met betrekking tot de implementatiegraad;
- kennis over problemen bij de implementatie.

Het bestuur neemt vooralsnog aan dat het voor een schoolvak als Nederlands niet goed denkbaar is, dat binnen vijf jaar zulke drastische vakinhoudelijke veranderingen zijn opgetreden, dat aanpassing noodzakelijk is.

4 Het VON-bestuur heeft met verbazing kennis genomen van de *Preamble*. De daarin vervatte ambities vallen voor het VON-bestuur in de categorieën 'hoogdravende formuleringen' en 'onrealistische uitwerkingen in de kerndoelen'. Wie bijvoorbeeld, als tamelijk hoog opgeleide burger de discussies op de opiniepagina's over het concept van duurzame ontwikkeling probeert te volgen, zal niet gauw tot de overtuiging komen dat dit thema ook zinvol in een 2-MAVOklas aan de orde gesteld kan worden, tenzij op een wijze die nauwelijks aangeduid kan worden met 'expliciet aandacht schenken aan'. Dat geldt volgens het VON-bestuur voor vrijwel alle vakoverstijgende thema's.

De ervaringen die inmiddels in HAVO/VWO opgedaan zijn met *leren leren* en *leren reflecteren* zijn niet erg bemoedigend te noemen. Leerlingen missen veelal de benodigde motivatie om op deze terreinen te experimenteren. Daarnaast biedt de nog grotendeels klassikale context van het onderwijs weinig inspiratie. De processen die wel opgang gebracht worden zijn zo triviaal van karakter dat leerlingen ze - terecht - niet serieus nemen. Het VON-bestuur is buitengewoon nieuwsgierig te vernemen op basis van welke ervaringen en onderzoeken aangenomen kan worden dat de *Preamble* in de praktijk van het onderwijs gerealiseerd kan worden.

5 Het VON-bestuur merkt op dat de *Algemene doelstelling* drastisch gewijzigd is zonder dat daaraan in het *Verantwoordingsrapport* veel woorden worden vuil gemaakt. Het blijft dan ook onduidelijk waarom de wijziging naar de conceptualiserende functie van taal - toch niet de geringste! - uit de nieuwe algemene doelstelling verdwenen is. Waarom dan bijvoorbeeld toch het nieuwe kerndoel 2 met elementen die juist naar die functie verwijzen 'opgetuigd' is, is des te merkwaardiger.

6 Bij verschillende gelegenheden is er door de SLO op gewezen dat het bij deze revisie om een 'minimale' moest gaan, om een min of meer technische en niet vakinhoudelijke. Dat is dan voor het vak Nederlands naar het oordeel van het VON-bestuur niet gelukt. Een 'minimale' revisie die 12 kerndoelen meer oplevert (60 procent meer; zie het *Verantwoordingsrapport*, 25) waarvan 8 'helemaal nieuwe' (40 procent) kun je niet meer 'minimaal' of 'technisch' noemen. Het toevoegen van tekstgenres bij elke vaardigheid brengt op het oog een prachtige consistentie maar verzwaart het lesprogramma waarschijnlijk niet onaanzienlijk. Dat blijkt bijvoorbeeld als je het bestaande subdomein 'spreken/luisteren' vergelijkt met het herziene domein 'mondelinge taalvaardigheid'.

7 Het VON-bestuur is van mening dat de SLO - wat betreft de kerndoelen Nederlands voor basisonderwijs en basisvorming - er in onvoldoende mate in geslaagd is een balans te vinden tussen 'opdracht 3 en opdracht 5' zoals geformuleerd op pagina 9 van het *Verantwoordingsrapport Voortgezet onderwijs*. De exercitie van 'het herformuleren en herordenen van de bestaande kerndoelen met als belangrijkste oogmerk meer interne consistentie' overheerst; inhoudelijke afwegingen zijn schaars. Het VON-bestuur adviseert de ontwikkeling van deze versie van de kerndoelen te beschouwen als een noodzakelijke en 'nuttige' oefening voor leerplanontwikkelaars en in ieder geval het onderwijs daarmee vooralsnog niet lastig te vallen. De bestaande kerndoelen Nederlands kunnen zeker nog 'mee' tot 2003.

8 Voorzover het VON-bestuur kan nagaan heeft het criterium 'verantwoorde toetsbaarheid' bij de ontwikkeling van deze versie van de kerndoelen Nederlands te vaak een doorslaggevende rol gespeeld als er keuzes gemaakt moesten worden. Dat leidt tot onevenwichtigheden tussen de uiteenlopende onderdelen van het schoolvak. Het VON-bestuur adviseert bij een mogelijke herziening het primaat bij de vakinhoudelijke keuzes te leggen.

9 Het VON-bestuur heeft de indruk dat de gelijktijdig in ontwikkeling zijnde examen-voorstellen MAVO/VBO een brede en getrouwe doorvoering van de basisvorming belemmeren.

Een driedubbele uitnodiging **31 mei 1997: Algemene** **Ledenvergadering VON**

Op zaterdag 31 mei 1997 vindt van 12.00-13.00 uur de Algemene Ledenvergadering van de VON plaats op de Hogeschool Domstad, Koningsbergerstraat 9 te Utrecht.

De voorlopige agenda van deze vergadering is als volgt:

- 1 Opening/vaststelling agenda
- 2 Notulen Algemene Ledenvergadering 6.5.1996
- 3 Ingekomen stukken en mededelingen
- 4 Jaarverslag van de secretaris
- 5 Financieel verslag van de penningmeester
- 6 Jaarverslag van de Moerredactie
- 7 Begroting 1997 van de Moerredactie
- 8 Bestuurswisseling
- 9 Rondvraag
- 10 Sluiting

Conform het huishoudelijk reglement kunnen leden tot tien dagen voor de vergadering agendapunten aanmelden bij het Bestuurssecretariaat (p/a Jan Sturm, Vakgroep Nederlands KUN, Postbus 9103, 6500 HD Nijmegen). Daar kunnen tot een week voor de vergadering ook kandidaten voor het bestuur worden voorgesteld.

VON-lunch

Na de ledenvergadering biedt de VON de aanwezige leden van 13.00 tot 14.00 uur een eenvoudige lunch aan, eveneens op de Hogeschool Domstad. Die lunch vormt de overgang naar een vakinhoudelijk programmaonderdeel, te weten voordrachten en discussie over de rol van vakinhoudelijke verenigingen in het onderwijsbeleid.

Voordrachten en discussie

Dit programmaonderdeel duurt van 14.00 tot 15.30 uur. Het gaat over de betrokkenheid van de VON bij een aantal recente beleidsmatige activiteiten op het gebied van het moedertaalonderwijs. Dat betreft enerzijds de deelname van VON-leden aan de Vakontwikkelgroep Nederlands (die het Advies Examenprogramma's HAVO/VWO Nederlands produceerde) en de Ontwikkelgroep Talen (die onder andere het Concept Examenprogramma VBO/MAVO Nederlands produceerde) en anderzijds de betrokkenheid van de VON bij advisering over die producten. Een kijkje in de keuken van de ontwikkelgroepen wordt gegeven door Hans Goossen (HAVO/VWO) en Henk Lünen (VBO/MAVO). Het advieswerk wordt toegelicht door het VON-bestuur. Er zal tijdens deze informele bijeenkomst vooral ruimte zijn voor vragen, discussie en onderlinge informatie-uitwisseling.

Samenvattend

Kom op zaterdag 31 mei 1997 naar de Hogeschool Domstad te Utrecht voor

- de Algemene Ledenvergadering van de VON (12.00 tot 13.00 uur)
- de VON-lunch (13.00 tot 14.00 uur)
- de vakinhoudelijke bijeenkomst (14.00 tot 15.30 uur)

Wie zich voor 15 mei - met aanduiding van de bij te wonen programma-onderdelen - aanmeldt bij het Bestuurssecretariaat van de VON (p/a Jan Sturm, Vakgroep Nederlands KUN, Postbus 9103, 6500 HD Nijmegen) ontvangt tijdig nadere informatie.